

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *C. I. Christensen*: Lakolk.
2. *H. Lausten-Thomsen*: Fra Nordens Østgrænse.
3. *Jes M. Holdt, Dybvighoved*: Naar de Løjtninger gik i Kirke.
4. *Andr. Petersen, Kollund*: Kong Christian V. og Bonden fra Solvig.
5. Nordslesvigske Sagn.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Aktieselskabet

Københavns Tarm Kompagni

Frederiksholms Kanal 26, København K.
Central 5595. Telegradr. Danskslagt.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør
Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Højskolehjemmets Hotel

Baneplassen - SVENDBORG - Telf. 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her.

Fredsted & Co. - Kaffe-Import - København

Telegradr.: Importfredsted. - Telf. 5704 - 12039

Filialer i Haderslev og Sønderborg.

Telegradr.: Kaffefredsted. Tlf. Haderslev 174 og 175
" Sønderborg 828.

Spare og Laanekassen for Frøs og Kalyslund Herreder.

Kontortid 9-12 & 2-5.

RØDDING.

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.

Kontortid 10-12 & 2-4.

BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt.

Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger

Fra Middelfart: 1, 2, --- 4, 5, 6, 7, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30, 11, 11.30, 12
12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17, 17.30, 18,
18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21.30, 22, 22.30, 23, 24.

Fra Snoghøj: 0.15, 1.15, 2.15, - 4.30, 5.30, 6.30, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30
11, 11.30, 12, 12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17,
17.30, 18, 18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21.30, 22, 22.30, 23, 24.

VOJENS ANDELS-SVINESLAGTERIS UDSALG

HADERSLEV VOJENS RØDEKRO VAMDRUP TOFTLUND
Telf. 77. Telf. 9. Telf. 28. Telf. 32. Telf. 9.

AARHUUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

Kjøbenhavn,
Nygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16. Telefon Central 9123.

GØDNINGSKALK

98 pCt. kulstur Kalk (alm. Latitude) i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sieve

Forlang

Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos deres Manufakturhandler.

Garanteret

sol- og vaskeægte Farver. ..

Bemærk

det plomberede Garantimærke.

Vælg det bedste —
det gør vi.

Hotel Skandinavien

AARHUS

Telefon: Aarhus 1 og 2
Statstelefon 1

1. Klasses jydsk Hotel

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9 1/2 - 2 og 4 - 5

HORSENS

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1 1/2 Million

DANSK ANDELS
LIVSFORSIKRINGSELSKAB
KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding
Afdeling for Opsparingsuhre.

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9 - 12, 2 - 4. Lørdag 9 - 1.
HADERSLEV

Ernst Petersen

Architekt
KOLDING

Alfred Benzon

København

C. 194

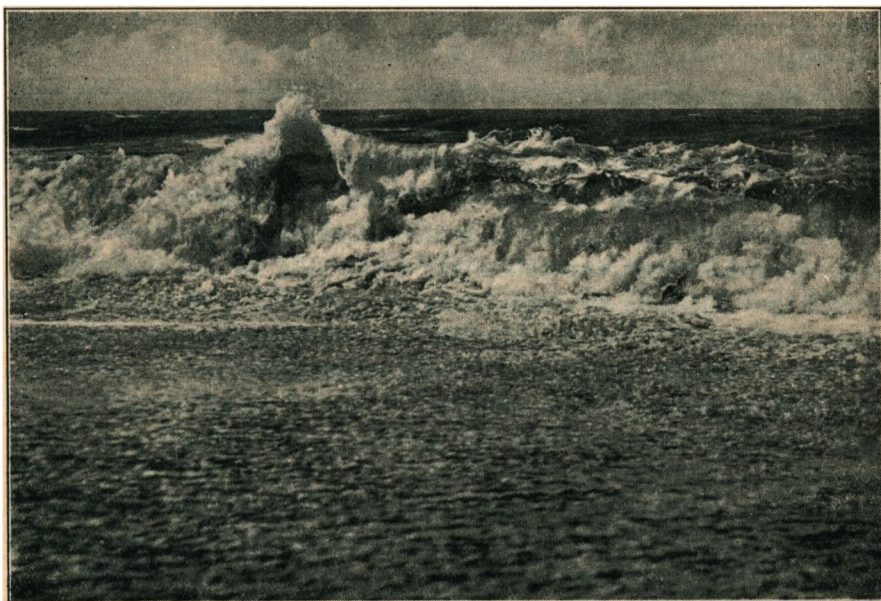
Sdr. Boulevard 7.

D. R. S.

1. Marts. 1934.

L a k o l k.

af C. I. Christensen

Vesterhavs Vover, blaagrønne hvide, bølger mod Strand,
hæves i Brænding, styrter og ruller ind over Land.
Vesterhavs Maager, store og stolte, gynger paa Hav,
letter fra Bølgen, svæver og spejder rundt efter Rov.
Vesterhavs Strandbred, jævnet og kruset af Bølgernes Dans.
Glatslebne Stene, Maager og Bølger i Sollysets Glans.
Her vil jeg sidde, se over Havet, høre dets Sang.
Bølgerne maler Stene til Sandet – Evigheds Klang.

FRA NORDENS ØSTGRÆNSE

AF H. LAUSTEN-THOMSEN

Naar man i Sønderjylland den ene Gang efter den anden betegner Danmarks Grænse imod Tyskland som Nordens Sydgrænse, er dette i alle Henseender rigtigt og berettiget. Syd for den ligger en Stat med et andet Sprog, et Land, hvor kun et ganske lille Mindretal taler med nordisk Tunge og aandeligt føler sig inderligt knyttet til Norden.

Ganske anderledes er Forholdene ved Nordens Grænse mod Øst. Hvor nært end Dele af Meklenborg og Pommern har været knyttede til Sverige, hvor megen Forbindelse der endnu gaar derfra over Østersøen, er her jo slet ikke Tale om svensk Mindretal. I Rusland levede fra Estland indvandrede Svenskere i Gammal-Svenskby. Efter de sidste Aars Omvæltninger i den lille Koloni, Hjemrejsen til Sverige, Udrejsen til Gammal-Svenskby igen, er der vel ikke ret meget tilbage af denne »folksspillra«, som den er kaldt. Officielle Lettiske Beretninger, som »Latvia in the Making« af Alfr. Bihlmanns, nævner slet ikke Svenskerne i dette Land; de taler derimod gerne om den Tid, da det stod under svensk Styre, »den gode gamle svenske Tid«.

I Estland er Forholdet ganske anderledes. Her er de store Minder danske og svenske. I Tallinn — de danskes By med det danske Bývaaben og de danske Taarne — mødes Overlevering fra svenske og danske Tider; men man kan ogsaa have Held til at møde det levende svenske Folk, tale Dansk til en Politibetjent, forstaas og faa Svar paa klingende Svensk. Hertil naar vor egen Kulturkreds.

Der bor svensktalende og svensktænkende Mennesker i dette Land. Ved den officielle Folketælling i 1926 angaves i Estland 7850 Svenskere, 0,8 Procent af Befolkningen.

Svenskerne bor paa Øen Runø*) dybt inde i Rigabugten; her har Nordens yderste Forpost imod Sydøst bevaret en ejendommeligt præget, rent svensk Overlevering. De er kun næppe 300 Mennesker og bor 65 km fra Estlands Fastland, 55 km fra Øsel. Det er Landbrugere, Fiskere og især Sæljægere. De har deres egen Kommunalforfatning og deres egen Præst, der samtidig er Lærer. Ellers bor Estlands Svenskere især paa Øerne i den vestre Del af den finske Bugt og paa Kysten lige overfor, paa Nuckø med Odinsholm,

*) Smlgn. 2. Aarg. S. 123.

paa Ormø, Rågøerne og Nargø, paa Kysten indenfor deres Bælte og i Byerne Tallinn og Hapsal. I sidstnævnte By indviedes den 28. August 1932 en svensk Latinskole, der er svensk Folkehøjskole i Birkas, i Estlands Rigsdag sidder en Svensker ved Navn Westerblad, og der udgaar en svensk Avis »Kustbon« i Estland. Der synes ingen Steder i Estland at lægges Svenskerne noget i Vejen for frit at udfolde deres Kultur. »Kultur« hedder i denne Sammenhæng »Odling« paa Svensk, og Estlands svenske Borgere samles i »Svenska Odlingens Vänner i Estland«.

Men Hjælp fra Moderlandet faar de især igennem »Riksföreningen för Svenskhetens Bevarande i Utlandet«, stiftet 1908 i Göteborg og med Love stadfæstede af Sveriges Konge den 17. Juni 1932. Den har nu 100 Lokalforeninger i Sverige og ca. 60 i andre Lande, og den taler om 3 Millioner Svenskere, der lever spredt over hele Verden.

Tallet bliver saa stort, fordi der lever saa mange Svenskere i Amerika. I Aaret 1890 regnede man ifølge Lærer i nordisk Sprog ved Yale Universitet Gustav Andreen, at der i Nordamerika levede 1,204,000 Svenskere, og nu er Tallet naturligvis langt større. De er organiserede i den store svensk-amerikanske Forening »American Sons and Daughters of Sweden«, der staar i Forbindelse med den nævnte Riksförening og med »Institutet för svensk utlandstjänst« i Stockholm. Man spørger, naar man læser derom, uvilkaarligt, om vi har nogen tilsvarende Organisation, eller om vi endnu har noget at lære paa dette Omraade. Og man spørger, om det ikke er Tid til at søge Samarbejde med dette store nordiske Kulturarbejde, og om hvorledes dette skal kunne gøres til fælles Gavn og Berigelse.

Og saa er der Svenskerne i F i n l a n d. De lever under vanskelige Kaar idag, truede og trængte af en finsk, nationalistisk Bølge. I 1930 var der i Finland 342,916 svensktalende Mennesker, 10,1 Procent af en Befolkning paa 3,380,748 Personer. For et Par Menneskealdrer siden var Svensk alene Kultursproget i Finland, Svenskernes Indflydelse var overvejende, og den finske nationale Rejsning, Folkets Vækst til national Bevidsthed er sket ved svensk Hjælp; men nu kan Finnerne godt ved egen Støtte, og nu er den svenske Overklasse blevet til et nationalt Mindretal sammen med den jævne Befolkning paa Åland, i Østerbotten og Nyland.

Finland er administrativt inddelt i etsprogede og tosprogede Distrikter; i de første taler 90 Procent eller derover samme Sprog. 49 Kommuner af 555 paa Landet er etsprogede svenske, i 22 af 34 tosprogede har svensk Sprog Flertal; to Smaabyer Mariehamn paa

Aaland og Nykarleby i Østerbotten er svenske, 11 Købstæder er tvesprogede med 110,787 svensktalende og 235,419 finsktalende Indbyggere.

Tallet paa svensktalende vokser, ikke saa hurtigt og stærkt som de finsktalendes; men der er stadig flere af de sidstnævnte, der lærer ogsaa at tale Svensk. I 1910 kunde kun 26,1 Procent af de finsktalende Mennesker i Helsingfors ogsaa tale svensk, i 1930 derimod 34,4 Procent. For Åbo var de tilsvarende Tal 14,7 og 21, for Viborg 7,7 og 10,1, for Tammerfors 6,2 og 9,2, for Vasa 22,5 og 37 Procent. Det er praktiske Grunde, der i denne Tid volder, at Kundskab til nordiske Sprog vokser trods finsk Tryk.

Alle Vegne i Finland forstaas svensk. Det er godt og styrkende at tænke, at man kan tale dansk, forstaas og faa Svar paa Svensk helt op til Hvidehavet og ind til det fjerne Kloster i Ladogasøen. Det er saa langt fra Sønderjylland som til Madrid eller Konstantinopel. Saa vidt lyder vor Tunge.

Det er mod denne Svenskhed, at Ægtfinnerne nu gaar frem, prøver helt at gøre Universitetet i Helsingfors finsksproget, søger at erstatte svensktalende Embedsmænd med finske; men dertil svarer Svenskerne, at hele Samfundets kulturelle Grundvold i Finland er svensk, Svensk har altid været Kultursproget, Svensk aabner Vej til nordisk Fællesskab og til Landets egen Historie. At opgive svensk Modersmaal til Fordel for Finsk er at gøre sig selv fattigere — og isolere sig i en Kreds, som ikke engang omfatter hele Landet Finland, som næppe naar ned under dets Histories Overflade, og som paa intet Punkt af kulturel Betydning leder ud over Landets Grænser. Man bliver fattigere ved at skifte Sprog.

I »Nya Dagligt Allehanda« for 1. Marts 1933 skriver Chefen for Hovedekspeditionen for »Riksföreningen« som Svar paa Spørgsmaal i saa Henseende: »Uafladeligt har Foreningen arbejdet paa ved Foredrag, Artikler og Notitser i Dagspressen og i Særdeleshed i sin egen Avis »Allsvensk Samling« at oplyse den rigssvenske Almenhed om, at der i Finland eksisterer Svenskere.« Det har været et nødvendigt Arbejde; en svensk-finsk Forfatter, Ture Jansson, har kaldt en Bog: »De ensamma Svenskarna«; det vilde være et stort Tab ikke blot for Svenskerne, men for alle nordiske Folk, om den blaa-hvide Fane ikke mere frit skulde vaje over frie svensktalende Mennesker.

Vi har Grund til at se ikke blot mod Syd, hvor vi selv staar i Brændingen, men ogsaa mod Øst, hvor andre Folk af vort Sprog staar i lignende Stillinger. Ogsaa for os gaar en naturlig Strøm af

Sympati til Svenskerne i Estland og Finland og ude i den vide Verden. Vi bliver selv rigere og mere vidtskuende ved at vide Besked om dem og deres Arbejde, og faa Steder vil man bedre end i Sønderjylland kunne værdsætte E. N. Söderbergs Digt »Svensk vädjan« i Riksföreningens årsbok 1932:

Glöm ej ditt hem! Slit ej det band,
som först dig bundit vid det land,
där fädrens stam var bofast!
Om livets värv dig ställa där,
om fjärran dig din kosa bär,
var gamla Sverige trofast!

En ört, som ur sin gröningsmuld,
ryckts upp, har svårt till blomningsgull
och fullgod mognad hinna.
Hos mänskan, som sin fosterhård
bytt ut emot en framlingsvärld,
lätt ursprungsdragen svinna.

Men osäll den som rotlös står
i villsam värld och ej formår
att finna där ett fäste.
Mer arm än rymdens fågelflock
han vorden är — den mäktar dock
att reda eget näste.

Låt ej det hem, du först höll kärt,
låt ej det språk du först dig lärt
bli något du kan mista.
Ditt svenska blod, din tro, ditt land
förblive ock på fjärran strand
ditt första och ditt sista.

NAAR DE LØJTINGER GIK i KIRKE

AF J E S M. H O L D T, DYBVIGHOVED

Efterstaaende gamle Brev fra 1823 er meddelt af Hans Toft, Barsmark. Som man ser, er Brevet skrevet af en Løjting Sømand til hans unge Søster. Det har Interesse derved, at det skildrer Dragterne hos Løjt Sogns fornemste Bønderfolk omkring 1800. Sognets gamle Folkedragt er allerede ved dette Tidspunkt ved at gaa af Brug, især hos de Familier, som havde mest Tilknytning til Aabenraa. Ogsaa Navnene er smittet af Moden: Laue bliver til Lorenz, Mads til Mathæus o. s. v.

Men Moden fik dog ikke saa hurtigt Bugt med den gamle Folkedragt. Hovedklædningen holdt sig til Tiden 1870—1900. Sognets gamle husker endnu Udtryk som »Bakkenhue« og »Holdklud«. Den sidste Kone i Løjt, som bar Hovedtøj, døde vistnok 1902.

Originalen til Brevet findes hos Løjtingen Jep Toft i Heyward, Californien.

Billedet er taget fra »Sprogforeningens Almanak« 1898 og er tegnet til en Afhandling »Oldemoers Hovedtøj« af stud. med., nu Amtslæge i Aabenraa, Dr. M. Michelsen. Det viser et Hovedtøj fra Felsted Sogn.

Bergen, den 20. Sept. 1823.

Min kjære Sødster!

Du har et Brev tilgode hos mig, kjære Catrine, for den Tilskrivelse, hvormed du i vore Forældres Brev glædede mig. Du er en hel Mønsterpige i Stiil og Skrivt. Jeg har meget ofte gennemlæst det, du skrev, og har det i dette Øjeblik liggende for mig og fornøjer mig derover. — Jeg tvivler ikke paa, at du pynter dig med Smag, og det glæder mig at see af din Skrivelse, at du kand selv forfærdige dine Klæder. Dette er efter Regelen og bør hos et dueligt Fruentimmer saa være. Den regelrette Skjønhed kand ej opveje Duelighed i Huusholdning hos et Fruentimmer, selv ikke da, om hun har store Penge i Medgift. — — — — —

Siden du melder mig om den store Forandring, der er sket i min Fraværelse, og som du tror vilde sætte mig i Forundring, dersom jeg nu kom i Løjt Kirke; — jeg seer jo nok, du mener Klædedragtens Forandring, og især er det nok Dameklædningen i Loit Kirkeby, som du mener vilde opvække min Forundring, hvis jeg nu saa den.

Jeg tager deraf Anledning til at spørge dig, hvorledes de fornemste Loits Damer nu om Stunder klæder sig, og hvem der nu angiver Tonen.

Til min Tid var de Fornemste Laues, — jeg faar vel tale fornemt og kalde ham »Lorenz« Holdtes Døttre. Nis Bruhns Døttre, Maren Smids i Klosteret, Fogdens nuværende Kone, — af allerfornemste Rang i Klædedragten. Dernæst kom de fornemste sædelige Borgerfolk, nemlig Døttrene af Brødegaarden, Bodil Ivers, Ellen Behrens, Jomfruerne af Dalholt o. s. v. Men Forskellen mellem

disse to »Klasser« bestod fast alene deri, at den første Klasse gik med hvide Strømper; thi for Resten var Søndagsklædningen for begge Klasser som følgende: En Klædes Frakke med smukke blanke Knapper, hvorpaa der sattes megen Priis. Paa Hovedet havde de en silke Høll med Quast af brede silke Baand under Hagen og bag i Nakken. Foruden denne Høll havde de en Bakkenhue og Holdklud med smalle, fine Kniplinger om. Strimmel var gaet af Mode, den kunde vores Moder neppe bruge mere. Her oven over havde de paa Hovedet en stor sort Kap, højt opstaaende foran med haandbrede sorte Kniplinger for og hvidt silke Underfoer. Skjørterne kunde man ikke see for Frakken over dem, som lod see de hvide Been nedentil; man kaldte dem de hvidbenede Føl.

De fornemste Ungersvende stillede sig om Søndagen imellem begge Kirkedørene og havde stedse Øjnene henvendt efter Nis Møllers Huus. Herfra kom Damekorpset marcherende kjækt igjennem den nederste Kirkedør og toge for det meste Sæde paa Orgelet. — Manererne for dem allesammen vare imidlertid unbehülflich.

Dog lad mig vide, hvorledes Klædedragten nu er. Du seer, jeg erindrer alting nøje og kand efter 17 Aars Fraværelse opregne dig enhver Ting, og dog har jeg vist ikke i disse 17 Aar en eneste Gang hørt de Ord Bakkenhue, Olken, Holdklud og Strimmel. Jeg har derfor mere end een Gang maattet brække af og leet dygtigt, medens jeg har skrevet denne Side. — Søgnedagene gik de med Trøje og Skjørt af Drill. Skjørterne havde mangfoldige Rynker, og Linningen var omtrent ved Navlen. Jeg kand dog med Sandhed slutte mit Skilderie med det Tillæg, at jeg aldrig har seet smukkere Landsbypiger end i min Fødeby, og ejheller aldrig saa civiliserede og reenfærdige Bønder.

Du siger, at du havde Lyst til at besøge mig, og jeg vilde sikkerlig glæde mig meget ved at see dig. Jeg har slet ingen Idee om din Person; thi du var saa liden, da jeg var hjemme, og synes mig, du var saa spæd af Lemmer, og jeg forestiller mig derfor immer, at du er et Fruentimmer af Middelstørrelse eller lidt mindre. En liden smuk Blondine. Jeg tænker, du ligner vor gode Moder. Og Gud give, du maatte ligne hende i Dyd, Catrine! — —

Mit Besøg til Eder varer det rigtignok længe med; men det er den ubøjelige Skjæbne Aarsag i. I skal derfor ikke opgive Tanken derom, thi lever jeg nogle Aar, skeer det vist, da jeg har en brændende Lyst dertil. Der i den Kirke, hvori jeg er døbt, og hvori jeg i min Confirmation selv har gjort min Gud højtidelig mit Troskabs Løfte, der i den Kirke, hvor jeg samme Dag for første Gang nød Alterens Sacrament med et Gud saa hengivent Sindelag, som jeg desværre aldrig siden har havt, undtagen da jeg var nærved at døe Hungerdød i Grønland, der i denne Kirke ønsker jeg endnu en Gang at fremstille mig som Gjæst ved Guds Naadebord.

Jeg har nu skreven en god Del, men dersom jeg kjendte dig lidt bedre, saa kunde jeg have skrevet mere. Jeg vil lade dig skrive mig til først. Alle mine gode Venner og Veninder beder jeg dig hilse. Jeg nævner deriblandt især Bodel Krap, Maren og Bodel Brøde samt deres gode Moder. Disse vil jeg personlig besøge, naar jeg kommer hjem, om jeg saa kun skulde blive 24 Timer i Byen. Jep Rytter erindrer jeg ogsaa meget ofte, Hans Lildholdt ligeledes. Bøesgaard maa jeg absolut vandre igennem.

Jeg takker dig endnu en Gang for Kasketterne, de ere baade smukke og gode. Ahlert og Christian takker ogsaa og hilser derfor Faster Catrine kjærligt. Min Hedvig og vor lille Karen hilser dig ikke mindre. Karen har alt strikket mig et Par Strømper, og hun kan smukt sye. Hun og Ahlert gaar i Dandseskole om Aftenen.

Jeg anbefaler mig dig til Slutning, hilsende dig ømt og kjærligt idet jeg tegner mig din oprigtig hengivne Broder

C. K r a g.

KONG CHRISTIAN V OG BONDEN FRA SOLVIG

AF A N D R. P E T E R S E N, KOLLUND

Efter at Familien Gjordsen i flere Slægtled havde været Ejer af Gaarden Solvig, blev den solgt til Melchior Rantzau. Solvig Gaard hørte til Højst Sogn og havde ogsaa sin Begravelse der, men siden Rantzau anlagde en Vej gennem Engene fra Solvig til Hostrup, har baade Møllen og Gaarden hørt til Hostrup Sogn. Solvig Gaard var en ualmindelig stor Gaard. De fleste Bøndergaarde, ikke alene i Hostrup Sogn, men ogsaa i Bylderup og Højst Sogne var Fæstegaarde til Solviggaard. Skønt de fleste nu er frakøbt, findes der endnu hist og her i Sognene et »Sollig« Hus. Ejeren er en »SolligTjener«. Disse Navne høres endnu i disse Sogne. For mange Aar siden oprettede en kendt Landmand i Rørkær ved Navn Andreas Toft et Legat. Hvis en »Solvig Tjener« har lidt Uheld, kan vedkommende faå en Understøttelse af dette Legat.

Fæstebønderne under Solvig Gaard havde det meget daarligt. Om Morgenen ved Daggry kom Fogden fra Solvig og tilsagde Bønderne at møde paa Gaarden. Der tudedes i et Horn, derefter lød det sædvanlig: »Te Hov, te Hov«. Bønderne maatte gøre Hovarbejde, altsaa en Slags Betaling for Fæsteafgifter, der ydedes i Arbejde. I Tidens Løb stillede Rantzau større og større Fordringer, og en Mængde Bøndergaarde blev nedlagt, Herregaardsjorderne forøgedes, og Rantzau glemte sædvanlig, at der i Fæstebrevene blev sat et vist Maal for Arbejdet, og tilmed var Rantzau et urimeligt og ondsindet Menneske, forlangte ikke sjældent saa meget, at den stakkels Bonde ikke fik Tid til at passe sin egen Jord.

Flere af de danske Konger søgte dog at komme Bønderne til Hjælp, men Solvig var en Stat i Staten og havde egen Justits.

I min Bedstefaders efterladte Papirer fandt jeg følgende histo-

riske Optegnelse, hvorledes Kong Christian den Femte hjalp en Bonde ud af en Sag paa Gaarden.

Øst for Gaarden Solvig, paa den østre Side af Vejen, laa paa Rantzaus Tid en lille Bondegaard. Ejeren hed Nissen og hørte til den Nissenske Familie paa Lundsgaard. Bonden havde fedet et Svin for ved Salg at kunne udrede nogle af sine Afgifter. Svinet var en Dag kommet ud af Stien og fandt Vej til Rantzaus Have, hvor det anrettede en Del Ødelæggelse i Blomsterbedene. Herremanden lod Bonden kalde og modtog ham med haarde Bebrejdelser. Bonden forestillede ham, at han formedelst den daglige Hoveritjeneste ikke kunde passe Svinet, og hvis den skødesløse Gartner havde passet bedre paa, vilde Ulykken aldrig være sket. Rantzau blev rasende over den »Frækhed« at komme med saadanne Ytringer, som han paa ingen Maade vilde taale.

Den stakkels Bonde fik 50 Stokkeprygl, og hvis Svinet endnu en Gang kom i Haven, vilde det blive skudt og Kødets uddelt til Herskabets Folk paa Gaarden.

Den følgende Dag brød Svinet ud igen og løb ind i Haven, begyndte at rode, men blev bemærket af Rantzau selv, som sad ved Vinduet. Han greb sin Bøsse, skød Dyret og forærede det til Folkene paa Gaarden.

Solvig paa Melchior Rantzaus Tid ca. 1600.

Nu var Haabet om at kunne betale Afgiften ganske umuliggjort. Den arme Bonde vidste ingen Udvej; til at indgive Klage manglede han Mod og Penge, men han besluttede sig til at gaa den korteste Vej: at henvende sig til Kongen. Han gik til Præsten Petrus Richelius, eller paa godt gammelt Dansk Peter Richelsen i Hostrup, fortalte ham hele Tildragelsen og bad ham om at skrive en Ansøgning til Kongen. Præsten mente, det var bedre at gaa til en Advokat. »Giv mig blot et Ark Papir, Pen og Blæk, saa skriver jeg selv«, sagde Bonden. Præsten blev meget forbavset ved at høre, at Bonden kunde skrive. Præsten gav ham Papir, og Bonden gav sig til at bemale dette med en Mængde uforstaaelige Figurer, skrive kunde han ikke. Præsten betragtede længe det beskrevne Ark, men kunde ikke forstaa det mindste, men Bonden takkede og gik bort.

Undervejs erfarede han, at Kongen netop var kommen til Tønder, hvor han blev hyldet af Borgerskabet. Straks løb han hjem, iførte sig sine bedste Klæder og begav sig paa Vej til Tønder. Mere og mere fik han Mod. Ankomsten til »Tønderhus« traadte en Skildvagt i Vejen for ham. Bonden stod nu og holdt Ansøgningen i Vejret, Kongen kom, Soldaten præsenterede Gevær. Kongen spurgte Bonden, hvad han vilde. Jo, han vilde tale med Kongen, »og maaske er det ham selv«. »Ja det er, giv hid«. Kong Christian tog med disse Ord Papiret fra Bonden, aabnede det, og da han saa de forunderlige Figurer i Stedet for Bogstaver, holdt han Ansøgningen hen foran Bonden og spurgte: »Hvad skal det betyde?« — »Se, Herre Konge, den lille Firkant er mit Hus, den store er Rantzau's Have, Klatten er Døren ind til Haven, den runde Tingest der foran er mit Svin, og det Krimskrams der forneden er den naadige Herre Rantzau, som skyder Svinet paa Pelsen«. Kongen fik nu med stor Taalmodighed nøje Besked om Sagens Sammenhæng og lod ham vide, at han kunde komme igen i Morgen.

Næste Dag traf han Kongen med sine Raadgivere ved Taflet. Bonden tren ind i Salen med et »Velbekomme«, Kong Christian gav ham et Vink, at han skulde blive staaende. Kongen trak Ansøgningen op af Lommen, og idet han rakte den til sine Raadgivere, sagde han: »Forstaar han det?« Men der var ingen, som kunde tyde disse Hieroglyfer. Kongen sagde, det var mærkeligt, der var saa mange Lærde til Stede, og ingen kunde forklare disse Tegn, men nu fortalte Kongen, hvad der var hændet Bonden med sin Herremand, og hvad det med Firkanten, Klatten og det øvrige betød. Paa een Gang traadte Bonden frem og raabte højt, at det ikke var mærkeligt, Kongen vidste det, for det havde han fortalt ham i Forvejen. Kong Christian lo og med ham alle Gæster. Da Taflet var hævet, rakte Kongen Bonden en forsegleet Kabinetsordre, og han kunde nu gaa hjem og give Herremanden Rantzau dette Brev. Herremanden, som allerede havde erfaret Bondens Plan, for nu løs paa Bonden og truede ham med det værste, men saa rakte Bonden ham Kabinetsordren. Da Herremanden havde læst Indholdet, raabte han heftigt til Bonden, at han skulde pakke sig bort.

Den følgende Morgen fik Bonden Befaling til at komme til Amtmanden. Denne forklarede ham, at ifølge allerhøjeste Kabinetsordre skulde Melchior Rantzau betale ham en Rigsdaler Courant for hver Stokkeprygl, betale Svinets fulde Pris og Forsømmelse i hans Arbejde med 20 Rigsdaler. Bonden kvitterede med 3 Kryds for Betalingen. Tilligemed havde Kongen befalet Rantzau, at han inden ottø Dage skulde bevise, at han nøje havde efterkommet Befalingen.

NORDSLESVIGSKE SAGN

FRA SVEND GRUNDTVIGS SAMLING

TRYKT MED TILLADELSE FRA DANSK FOLKEMINDESAMLING

Røverne i Slukefter Skov.

I Skoven ved Slukefter (tæt ved Flensborg) opholdt sig i gamle Dage mange Røvere. De boede under Jorden og havde en Snor over Vejen, som var saaledes indrettet, at hver Gang nogen færdedes ad Vejen ringede Klokken under Jorden, at Røverne da kunde udplyndre dem. En Gang gik en lille Pige fra en By i Nærheden et Ærinde til Flensborg og blev grebet og nedslæbt i Hulen af Røverne. Hun maatte lave Mad og gøre al huslig Sysse for dem og sværge en rædsom Ed, aldrig med et Ord at røbe dem. Hun var der i flere Aar, og hendes Forældre havde længst begravet hende som død. Da bad hun om blot for en kort Tid at gaa til Flensborg, hvor hun skulde gøre Indkøb for Røverne. Hun blev mindet om Eden, og man lod hende gaa. Hun ejede en Skilling, for den købte hun gule Ærter. Nogle, som kendte hende, spurgte, hvor hun opholdt sig; men hun rystede paa Hovedet, idet hun pegede paa Ærterne. Man syntes sært om dette Væsen, og det kom for Øvrighedens Øren. Hun blev forfærdet, men blev ved at være tavs og blev ved at vinke og ligesom strø Ærter. Da forstod man hende og fulgte efter. Ligesom hun gik, lod hun nogle falde, og saaledes viste hun stiltiende Vejen til Hulen. Den blev omringet, og Røverne grebet og straffede, men den lille Pige vel belønnet for sin Snildhed.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1855).

Røverkroen.

Nede i Sønderjylland kom en Gang en Pranger en Aftenstund til en Kro, hvor han vilde overnatte. Som han sidder der om Aftenen inde ved Bordet, kunde han ikke begribe, hvad det var, Tjenestepigen vilde ham, thi hun stod og gjorde Tegn og vinkede ad ham. For at faa at vide, hvad hun vilde, lod han derfor, som om han vilde have sin Pibe tændt, og gik ud i Køkkenet for at faa en Gnist Ild. »Det behøvedes da itte«, sagde Kromanden. »De kunde gerne have ladet mig hente det«. Men Prangeren sagde, at han nok selv kunde finde Skorstenen. I Køkkenet stod Pigen; Prangeren nærmede sig hende og spurgte ganske sagte, hvad hun vilde. Hun svarede, at han befandt sig i en Røverkule. Da Prangeren havde

faaet denne Underretning, overlagde han, hvorledes han skulde bære sig ad og fandt ogsaa paa Raad. Da det blev Sengetid, og Prangeren skulde til Sengs, bad han Kromandens frugtsommelige Kone at følge sig op paa Værelset, hvilket hun ogsaa gjorde. Da hun var kommen indenfor Døren, befalede Prangeren hende at sætte sig paa en Stol, han pegede paa, tog derpaa en Pistol frem og satte sig paa et Sted i Værelset, hvor Røverne fra Vinduet ikke kunde skade ham. Derpaa sagde han til Konen, at saasnart nogen af Røverne vovede at komme ind til ham, skød han hende. Det varede Kromanden vel længe, inden hans Kone kom ned igen, han gik derfor op til Prangerens Værelse og fik der at vide, hvad han havde at rette sig efter. Konen klagede, men det hjalp ikke, hun maatte blive siddende hele Natten, Røverne sværmede derude omkring Værelset hele Natten, men vovede ikke at gøre det ringeste. Om Morgenen lod Prangeren Krokonen gaa, red bort og angav Røverne.

(Opt. af H. A. Bering 1857).

Præsten i Vedsted.

En Præst i Vedsted skal Polakkerne have bundet i Hestehalen og saaledes slæbt tildøde, hans Navn vidste man ikke.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1855).

Gram Kirke.

Da Gram Kirke skulde bygges, kunde man slet ikke blive enig om, hvor den skulde staa. Man fandt følgende Udvej: Man bandt to Stude sammen om Aftenen og lod dem gaa, hvorhen de vilde; — hvor de fandtes om Morgenen skulde Kirken ligge.

Man fandt dem lidt vesten for Gram ved Landevejen til Ribe.

(Opt. af N. Brix 1855)

Familien Lohman.

Omtrent i 1680 eller noget senere levede en Præst i Ensted ved Aabenraa ved Navn Lohman. Denne var en meget begavet Mand. Han havde tre Sønner, alle rette Galninger, og en Datter, som var lige det modsatte. Sønnernes Fornøjelse bestod i gale Streger: de red Ryggene itu paa Faarene, fyldte deres Faders Studerelampe med Urin og gjorde alt det onde, de kunde finde paa. En Gang var Forældrene fraværende, og da den lille Søster vilde forhindre dem i Udførelsen af nogen som helst slet Streg, tog de en Møggreb og slog hende oven paa Hovedet. Hun faldt i Besvimelse, og Blodet strømmede ud af et stort Saar over Tindin-

gen. De stænkte Vand paa hende, udrev Græs og stoppede i Hullet og truede hende med Døden, hvis hun aabenbarede det mindste for Forældrene. Da de kom hjem, spurgte Faderen straks efter sit kæreste Barn: »Hvor er min egen kære Pige, hvi kommer hun mig ej i Møde?« Endelig kom hun dødbleg og skælvende. »Er du syg?« spurgte Forældrene forskrækket. En Taarestrøm blandet med Blod var Svaret, og derpaa sank hun sammen. Man hentede Lægen, og denne erklærede, at der maaske var Haab, men at Faren var stor! Faderen blev rasende, da han fik Sammenhængen at vide, indespærrede Drengene og svor paa, at ifald hun døde, skulde Morderne miste deres Hoved. Endelig kom hun sig og blev i Tiden Moder til min Bedstemoder. Den ene af Galningerne blev Præst i Tinglev. Han gjorde da i sine Skriftetaler Helvede saa hedt, at Mændene af bare Angst først gik ind i Kroen og drak en Pægl Brændevin for at faa Mod. Der var en Mand, som paa den Dag, han skulde til Skrifte sagde: »Haj æ no de Spryng sprungen, vil æ aller gi Fanden et godt Ord«. Da en af Præstens Uvenner døde, sagde han om Søndagen paa Prædikestolen, Manden var død om Natten: »Nu er Satan død, i Nat har han faaet et Kindbenslag!« Da han først paa Begravelsesdagen havde nedmanet den døde i Helvede, fo'r han som en besat op paa Graven og trampede, idet han raabte: »Djævlén skal til ham rende og slide Ben og Kød«. Hans Kone havde en saadan Afsky for sin Mand, at hver Gang hun gik hans Præstekjole forbi, forsømte hun aldrig at spytte paa den.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1854).

Hjerpsted Kirke.

Man har det Sagn, at da denne skulde bygges, blev Stenene hver Nat af usynlig Haand bortflyttet til et andet Sted, i hvor ofte man end bragte dem tilbage. Endelig maatte man give efter og bygge Kirken paa det af Aanden paapegede Sted, og deraf fik den Navnet: »her paa Sted«, som siden blev sammentrukket til Hjerpsted.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1854).

Den oplyste Kirke.

For en Del Aar siden gik en Mand fra Trelborg (Brede Sogn) ved sildig Sengetid over Kirkegaarden forbi Brede Kirke. Da han kom forbi Kirken, saa han igennem Vinduerne, at det var ganske lyst derinde. Han ilede at komme forbi, da han troede, at det var Spøgeri, men det var, som en usynlig Magt drog ham tilbage. Han tog Mod til sig og gik tilbage hen til Degneboligen, hvor han ban-

kede paa. Degnen lukkede op, og Ludvig Jensen (saaledes hed Manden) fortalte Degnen Synet. »Min Gud!« udbrod denne, »jeg har glemt at slukke Voksløysene paa Alteret!« De gik derop; og det var alt paa højeste Tid, da Ilden var nærved at tage fat i Alteret. Og saaledes reddedes Brede Kirke.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1855).

Fundet Skrin i Brede-Aa.

Der fortælles, at for mange Aar tilbage sad en Aften nogle Folk og morede sig med at fortælle alleslags. Den ene af dem fiskede meget ofte i Aaen; han fortalte da: »Førrige Dag da jeg drev i min Baad og stagede mig afsted, traf jeg i Vandet paa noget, som jeg ved nærmere Undersøgelse fandt at være et jernbundet Skrin, (som du ved, da du var med, sagde han til sin Nabo); men vi kunde ikke faa det op den Gang, men nu vil vi dog igen gøre Forsøg dermed«. En anden Mand hørte med tilsyneladende Lige-gyldighed paa Fortællingen. »Aa, sagde han, »det har saamænd slet ikke været andet end en stor Sten eller sligt«. Imidlertid udforskede han nøje, hvor Stedet var. Fortælleren, som fortrød sin Aabenmundethed, gav sig næste Dag ifærd med at faa Skrinet op; men det var alt sket om Natten! Manden var fra Brede, og man vil vide, at de fundne gamle Mønter var blevne omvekslede i København. Velstand skal derefter være sporet i Familien.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1855).

Dyrhus.

I Nærheden af Tønder boede en Enke med sin Søn, en smuk, rask Fyr ved Navn Hans Sønniksen. Denne elskede en rig Købmandsdatter i Tønder, og hun ham igen. Men Faderen forhaanede Hans og udøvede megen Haardhed mod Datteren. Da besluttede den raske Knøs at drage i Svenskekrigen 1657, eller dog ved det Lav, for maaske at vinde Hæder og Gods, som kunde formilde Faderen. Paa Pigens Troskab var han vis. Han med mange drog da i Felten, og snart fik han sit Ønske opfyldt ved at blive Officer og Ejer af en betydelig Formue. Han havde hele Tiden staaet i Forbindelse med hende. Sammen med ham var to Kammerater, den ene fra Mærskens, den anden fra Tønders Omegn, som under Krigen havde udvist baade Grusomhed og andre Laster, men da han desaarsag haardt revsede dem, var de blevne ham fjendsk sindede. I Selskab med disse ilede han ved Krigens Ende fuld af de sødeste Forhaabninger til sit Hjem. Hvor salig følte den tro Pige sig, da hun hørte om Hans Sønniksens Held! Han steg af i en

Gæstgivergaard, da han først sildig kom til Byen. Drømmende satte han sig paa en Bænk udenfor Gadedøren, og endelig sov han ind. Imidlertid var de tvende før omtalte bleven uenige paa Gaden (deres Navn var Barsbøl og Ole Brink), og Barsbøl stak Brink ihjel og løb derpaa med den blodige Sabel forbi, hvor Hans Sønniksen sov, standsede og lagde stille den blodige Sabel ved hans Side. Sabelen var den myrdedes, som Barsbøl, da han ikke havde sin egen med, havde ranet ud af Skeden. Der blev stor Larm. Hans Sønniksen blev trods al Nægten fængslet, lagt paa Pinebænken og endelig efter et helt Aars Kvaler henrettet. Barsbøl havde straks forladt Landet, var i Holland blevet til en rig Mand og vendte efter mange Aar tilbage til sin Fædreneegn. Han blev ved denne Lejlighed nødsaget til at overnatte i Tønder. Da vendte det frygtelige Minde med fordoblet Styrke tilbage, og i frygtelige Drømme forraadte han, at han var Morderen. Han blev fængslet og tilstod straks alt, og døde som en angerfuld Synder. Faa Uger efter Hans Sønniksens Henrettelse var hans tro Pige død. Barsbøll gav Sønniksens Moder sin Formue, som lod bygge den endnu staaende Gaard og kaldte den »Dyrhus«; thi sagde hun: »Det er blevet mig et dyrt Hus!« Barsbøl lod Hans opgrave under Galgen og smukt begrave og bekostede en Sten paa Graven med et af en Dolk gennemboret Hjerte, som den Dag i Dag ligger paa Tønder Kirkegaard. Hjertet bløder endnu siges der, hver Aarsnat efter den fæle Tildragelse.

E. S k r. Denne Sten, som ved den gamle Kirkegaards Sløjfning blev købt til Rendesten i en Gyde, blev ved Pastor Tychsens Omhu flyttet til den ny Kirkegaard udenfor Byen, hvor den ligger nu.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen).

RIBE STAMPEMØLLE

G. HUSTED CHRISTENSEN

Træløst - Bygningsartikler - Korn og Foderstoffer
Telf. 20 og 320 Kunstgødning - Brændsel RIBE

Anders Lervad & Søn

Askov pr. Vejen
Fabrikation af: Haand- og Kunstvæve med alt Tilbehør, Høvlebænke og Værktøj til Sløjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

GRAM

for ethvert Formaal.

Brødrene Gram A/S

KØLEANLÆG VOJENS.

Holsted Spare- & Laanekasse.

Kontortid: Holsted By 10-12 Fm., 2-5,30 Eftm.
Holsted St. Tirsdag, Onsdag og Fredag Fm. 10-12
Føvling hver Torsdag Fm. 10-12.

Bramminge Efterskole.

Vinterskole: Novbr.-April Piger og Dreng 14-19 Aar
Sommerskole: Maj-Oktober for Piger 14-19 Aar
Alm. Skolelæse med Sprog (spec. Engelsk) Maskinskrivning, Stenografi og Musik, (Klaver, Orgel, Violon) Praktiske Fag, Sløjd, Husholdning, Haandarbejde, Vævning og Fritidsarbejde (Maling Tarso m. m.) Oplysning om Understøttelse og Friplads ydes gerne og Skoleplan sendes. Forstander K. Damm.

De kan selv regne det ud!

Selvfolgelig bør et Gulvtæppe være af uldent Stof. - De sønderjydske Gulvløbere er at en vpperlig Beskaffenhed, idet Ulden gør Tæppet blødere - at træde paa, stærkere i Brg samt skyer Støvet. Vi kan tilbyde Dem en meget slidstærk Kvalitet og nævner her nogle Pris-eksempler paa 3 Størrelser:

380/270 . . . Kr. 81.00
430/360 . . . " 123.00
480/360 . . . " 137.00

I de nævnte Priser er beregnet Opsaaling, Sammenævning, Paalægning og Underlag af svær Gulvpaap. Det er et enesteende Tilbud.

Kjøbenhavns Tæppelager,
Frederiksborggade 34.

Andelsselskabet Odense Eksportslagteri ODENSE

Gummistøvler

HANDELSBANKEN I TØNDER

Filial af A/S Kjøbenhavns Handelsbank
Kontortid 10-12 og 2-4 - Lørdag 9-12/2
TØNDER

NEW DEPARTURE FRIHJULSNV

BEDST

BILLIGST

Eriksen & Christensen A/S

Korn & Foderstoffer

ESBJERG

Telf. 1500

Forlang **Gulvtæpper**
fra
Sønderjyds Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Esbjerg Jernstøberi & Maskinfabrik

Jensen & Olsen

Esbjerg

Telf. 31

Munkesten

Kirketagsten

Gulvsten

til Kirker leveres i prima Varer
af **HANS LARSEN & SØN**
Ladby Teglværk Næstved 194

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

A/S Det Nordiske Kamgarnspinderi,

Sønderborg.

Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9-1, 3-5.

SØNDERBORG

Nordisk Tricotagefabrik

H. Chr. Møस्क.

Damestrømper Herresokker
Jumpers Veste
HADERSLEV

Ribe

Radiatorer

Kolding Eksportslagteri

Telf. 1657

KOLDING

Frk. Ravn

Væveskole

VEUM

Askov pr. Vejen

Væveskolen „Askovhus“

Indeh.: Paula Trock og HennyBaumann
Statsanerkendt teknisk Skole med 6 Maaneders Kursus, samt 2-årige Kursus for Lærerinde- og Erhvervsuddannelse.
Forlang Prospekt Tlf. Askov Nr. 31

Ladelund Landbrugs- og Mælkerikole.

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov. - Marts
9 — do. Nov. - Juli
8 — Mælkerikursus Septbr.-April
2 — Kontrolkursus Marts-April og
Septbr.-Oktober.

Amtsunderstøttelse søges inden
1. Juli og 1. Januar.
Skoleplan sendes. J. C. Overgaard.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

C. M. Hess' Fabrikker A/S., Vejle
VEJLE STØBEGODS
 Forhandlere overalt!

Vejen Trælsthandel A/S
 leverer alt i Trælast, Krydsfiner, amerik. Eg „Insulite“,
 og andre Bygningsartikler
 Eget Savværk, Pakkasefabrik, dansk Gran og Eg,
 samt Stoletræ
VEJEN TRÆLSTHANDEL A/S Telef. 47

BRØRUP-VÆVEN.

Eneste danske Væv, der tilfredsstiller de mange Krav, der
 stilles af Hjemmevæverskerne. - - - - *Forlang Tilbud!*
Poul Clausen, Brørup, Leverandør til
 Væveskolen Askovhus.

Adams Transport Co.

Transport- & Speditions-Aktieselskab
 Grundlagt 1884

Transport
 Flytning
København,
 Danasvej 30

Spedition
 Opbevaring
Aarhus,
 Dyrkarken 43

P. Westergaard & Søn
 Hestehdl - Kreaturkommissionærer
 Tietgensgade 73, Telf. 4409
 Kvægtorvet 16-18, Telf. 11209
København

H. J. Kornerup-Koch

Tømrermester
 Chr. Zarthmanns Plads 81
 Tlf. Central 1503
Husbygning - Vandbygning
 Hetzer's pat. Trækonstruktioner

Kgl. Hof V. handler
Kjær & Sommerfeldt
 Gl. Mønt 4 - København K.
 Vine og Cigarer

Akts. Kulsyre & Tørisfabriken

UNION

København. Vesterport 284
 Telefon Central 231

Dansk Paramenthandel

K. F. U. M., Gothersgade 115 A.
 København K.
 Kirke-Effekter, Tal til Kirketavler
 Præstekjoler, Alter-Særkalke

Vestergade 28 TUNDER
 L. KL. moderne Lejebiler til moderate Priser
 DAG OG NAT
 Telefon 357
K. M. SØRENSEN

Askov Sløjdscole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
 Skolen for Overgangsaldern.
 Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
 Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
 Skema og Skoleplan sendes frit.
 Kristine og Anders Nielsen.

Askov Møbelfabrik

pr. Vejen. Telf. Askov 48.
 Spec.: Bondestole. Forlang dem hos Deres
 Møbeldhandler. Salg fra Fabrikken finder
 kun Sted til Møbelforretninger

Als Husholdningsscole

Sønderborg.
 5 og 2 Mdr. Kursus begynder 4. Novbr
 3 Maaneders Kursus begynder 6 Januar.
 Amtsunderstøttelse kan søges.
 Plan sendes *Johanne Hansen*

Staalstøbegods og Smedegods

fra Burmeister & Wain's Staal-
 støberi & Hammerværk
 Repræsentanter:
 V. Lowener, Vesterbrogade 9 B. Kbh. V.
 Telf. C. 7885. Telgr.-Adr.: StaalLowener.

Grundtvigs Hus

Studiestr. 38, København, Tlf. C. 7741
 Hotel
 Spisesal
 Større og mindre Mødelokaler

A S

Sønderjysk Prøforsyning
 Aabenraa. Telf. 47.
 Prøleveringerne er underkastet
 Statsprøvekontrollens selvvirkende
 Kontrol.
 Alle 1ste Kl's Stammer føres.

Spis

Nissens ægte Pumpnickel-Brød
 Det er dansk!
Aabenraa Pumpnickelfabrik

ALTERLYS

*i alle Størrelser
 og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
 af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKEN

KØBENHAVN